

жи само дио свога рада, тако ће се прилози моћи цјеловито сагледати и оцијенити када изађу у зборнику који је у штампи. Циљ сваког научног рада је откривање непозна-

тога и помјерање границе наших сазнања. Сматрамо да је то умногоме на овоме скупу постигнуто.

Јован Чађеновић

МИЈУШКО ШИБАЛИЋ, УСТАНАК У ДРОБЊАКУ 1805. ГОДИНЕ

Шавник 1986

Мијушко Шибалић се у зрелим годинама определио за истраживачки рад једне занимљиве теме из црногорске историје. Говорити о његовој књизи није могуће а да се не помене морални и интелектуални профил аутора, који је предатни комуниста и првоборац, угледни друштвено-политички радник, а изнад свега поштен и уман човјек. Такве особине омогућавају аутору да реализује принцип научне етике и напор да трага за истином.

У послеријатном периоду развоја црногорске историографије доминирале су теме о ослободилачкој борби Црногораца од краја XVI вијека до најновијег доба. То је и разумљиво, јер је из тих ратова Црна Гора изашла као независна и међународно призната држава, а из те државности се афирмисала и црногорска национална посебност. Међутим, при изучавању политичке и ратне историје давало се мало простора борбама, бунама и устанцима, као и масовном учешћу становништва сјеверне Црне Горе, које је тек у другој половини 19. вијека ушло у састав Црне Горе.

Тек од времена књаза Данила Петровића у историографији се нешто више помињу ослободилачки покрети у Васојевићима, Дробњацима, Шаранцима, Ускоцима, као и у областима Потарја и Затарја. Књига Мијушка Шибалића, на свој начин, свједочи да су многа бурна збивања на почетку XIX вијека недовољно истражена и упућује на закључак да се ова проблематика може продубљивати и сагледавати

из нових углава, те да ће и даље бити у видном пољу историчара.

Мислим да је аутор из скромности своју тему сузио називом *Устанак у Дробњаку 1805. године*, јер је могао у наслову ставити *Ослободилачке борбе у Дробњацима* у временском раздобљу које обрађује. Тим прије што из саме садржине књиге читалац долази до закључка да су сјеверни крајеви Црне Горе историографски недовољно истражени, како у средњем тако и у новом вијеку, па је ово допринос да се боље схвате и друштвена структура, друштвено-економски односи, становништво, етничка хомогеност, политичке и културне прилике — иако то није било у центру пажње аутора.

Књига Мијушка Шибалића писана је на основу већ објављених извора и литературе, али са другачијим методолошким поступком и закључивањима о значају и дometу историјских догађаја. Обрађујући и анализирајући један значајан догађај из историје племена Дробњака, аутор се користио документима турске и српске провенијенције. Према турским документима устанак улази у стратешку сферу интереса Турског Царства, а према српским он је незаобилазан чинилац њихове стратегије, што овом догађају даје посебан значај.

Аутор је добро поступио што је на почетку књиге разматрао питање поријекла племена Дробњака. Питање времена настанка племена у источној Херцеговини и Брдима у науци је спорно. Углавном, пос-

тоје два схватања. Једно су заступали Јован Цвијић и Светозар Томић, тврдећи да племена вуку поријекло још из времена насељавања Словена у ове крајеве. Друго схватање је заступао Константин Јиречек, а њему се прикључио и Бранислав Ђурђев, који су мишљења да ова племена настају након доласка Турака у наше крајеве, тек у другој половини XV вијека. Аутор сматра да је племе Дробњаци из времена досељења Словена у ове крајеве, јер се помињу у изворима и прије XV вијека. Обрађујући постанак и развој племена Дробњака аутор анализира племенску организацију, погоршање прилика у Турском Царству, исламизацију и отпор народа (мало је познато да је Вујадин Јокановић из Пиве у ствари легендарни старац Вујадин из народних пјесама), стварање Турске крајине у другој половини XVII и почетком XVIII вијека, подизање града Колашина и утврђивања Спужа и Никшића и њихово насељавање муслиманским становништвом.

Аутор је укратко обрадио и непомирљиве представнике народног отпора и борбе против турске владавине — хајдуке и ускоке. Племе Дробњаци дало је из своје средине познате хајдуке и ускоке као Мијата Томића, Илију Балотића, Илију Косорића, Гаврила Шибалију и многе друге. Видну улогу у ослободилачкој борби имали су и свешетство и манастири, па их аутор с правом сврстава, као вјерски и идеолошки ослонац ослободилачке борбе, у оне факторе који ће дати крупне резултате.

Аутор је методолошки исправно поступио и када је дао преглед ранијих оружаних отпора Дробњака Турцима. Те су борбе довеле до оног логичног завршетка који се изразио у устанку 1805. године.

У центру пажње аутора је устанак 1805. године, па је и схватљиво што се одлучио да обради и организационе припреме за устанак на ширем плану, приказујући улогу Цетиња као центра ослободилачке борбе у племенима источне Херцеговине. То расположење за

за устанак подгријавала је успјешна устаничка борба у Србији. Владика Петар I Петровић је имао доста муке да смирује то одушевљење, јер је Русија тражила да се сачува мир.

Прихватајући иницијативу других, одлучивши се за устанак, Дробњаци, су као центар окупљања, дуже вријеме припремали акцију не признајући никакву турску власт. Аутор не негира спољне утицје, али узроке устанка тражи унутар самог племена, у положају раје која се жели ослободити вјечног ропства.

Расположење за устанак захватило је шири простор Брда и Херцеговине, па и Црне Горе упркос напорима Петра I и руског опуномоћеника Санковског да се мир са Турском сачува. А када је устанак почео, никакве силе нијесу га могле зауставити. Ишло се до краја, свим расположивим средствима, али су снаге биле несразмјерне. Устаници су имали знатне губитке у људству, а Сулејман паша Скопљак је означио угушивање устанка тако што је објесио 26 дробњачких устаника у завичајном селу Вука Караџића — Петњици. Међутим, Дробњаци су изгубили једну битку, али су наставили са несмањеном жестином борбу против Турака, и та ће борба резултирати коначним присаједињењем Црној Гори.

Анализирајући особености устанка 1805. године у Дробњаку, Мијушко Шибалић је дошао до правих узрока који су довели до устанка. Поред општих прилика, акција је инспирирана устанком и револуцијом српског народа у Шумадији. Карађорђе 30. марта 1809. године из Београда у писму Гаврилу Шибалији пише:

„Во врем војне наше ви сте храброст вашу учинили и ваше име прославили... што сте могли и ви и ми пакости Туркам учинили смо“

Књига садржи и низ докумената о устанку (који су дати као прилози), неколико успјелих фотографија и карту Дробњака, што на свој начин употпуњава садржај и опрему књиге, а истовремено даје читаоцу могућност да прати ауторова

разматрања и сам`доноси судове и закључке.

На крају треба рећи да човјек послје читања овога штива не може остати равнодушан према хероизму и мучеништву Дробњака. Они су као ријетко које племе у Европи водили перманентну и упорну борбу против поробљивача да би сачували своје вјерско и национално обиљежје и свој биолошки супстрат. Њихова девиза, коју саопштавају Петру I, била је: „Боље је један дан живјети у слободи...“ То нас обавезује да те догађаје са више пажње и система обрађујемо и објављујемо, да о њима пишемо и пјевамо, јер они су вјечно надахнуће и трајан примјер за све садашње и будуће генерације како се ци-

јени слобода. Због тога ова књига има своје оправдање и као историографско и као публицистичко дјело. Оно ће код сваког читаоца изазвати и интелектуалну радозналост.

Један значајан догађај из наше прошлости посматран је овдје цјеловито и са више аспеката. Уз резултате досадашњих истраживања, према којима се аутор са пажњом и критички односи, може се рећи да ова студија у цјелини и доста исцрпно обрађује све аспекте устанка у Дробњацима 1905. године. Због тога она може бити интересантна не само за стручњака већ и за ширу читалачку публику.

Перко Војиновић

ВИЗАНТИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ИСТОРИЈУ НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Византолошки институт САНУ, Београд 1986

У издању Византолошког института САНУ појавила се шеста (VI) књига из познате едиције Византијски извори за историју народа Југославије. До сада су објављене четири свеске ове серије.

Шеста књига Византијских извора за историју народа Југославије посвећена је утемељивачу едиције академику Георгију Острогорском, поводом десетогодишњице смрти.

Ова се књига састоји из предговора, скраћеница, текстова превода и опширних коментара вијести византијских писаца XIV вијека, као и осталих византијских вијести: бесједа, писама и пјесама, и на крају општег регистра и грчког индекса имена мјеста и појмова.

Ова књига доноси богате и садржајне вијести о средњовјековној Србији и њеним односима са Византијом крајем XIII и у првој половини XIV вијека. То је вријеме многоструких византијских утицаја, који су обогаћивали свијест српског средњовјековног човјека — витеза, који је на тај начин по-

стајао један од активних чинилаца византијске културне сфере. Посебно је код византијских писаца обрађено вријеме цара Душана. То је вријеме кад средњовјековна Србија проширује своју територију на југ, освајајући од Византије многе градове и области у Македонији, Албанији, Епиру и Тесалији, Акарнанији и Етолији. Душаново крунисање за цара Срба и Грка у Скопљу у априлу 1336. године биле је непосредна последица освајања византијских територија.

Обрада вијести византијских писаца дата је хронолошким редом и започета је Георгијом Пахиме-ром, који је био учени историчар. Пахимерове вијести обухватају вријеме првих Палеолога, а превео их је и подробно коментарисао Љубомир Максимовић. Ове вијести обухватају вријеме Михаила VIII Палеолога (1252 — 1282), који настоји да поврати стари углед и супрематију у односу на јужнословенске земље, која је била нестала падом Цариграда (1204) у руке крс-